

*Грищук Л. Л.,
молодший науковий співробітник
Науково-дослідного інституту
фінансового права,
Національний університет ДПС України*

ФІНАНСОВЕ ПРАВО ЯК НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Фінансове право – одна із галузей права, на яку суттєво вплинули зміни, що відбуваються у нашій державі. Ряд об’єктивних та суб’єктивних факторів, таких, як зміна соціально-економічної формації у 90-х роках, утворення нових держав з новими системами державного устрою і державної влади, становлення ринкових відносин, викликали перегляд розуміння багатьох базових категорій фінансового права, а отже, сприяли розвитку еволюційних процесів у фінансово-правовій науці. Порівняно з минулим затяжним періодом, у досить короткий час прийнята велика кількість фінансово-правових актів, які становлять потужний законодавчий масив та, мабуть, провідний у системі законодавства України. Якщо раніше досліджувалися в основному проблеми бюджетного права, то сьогодні у зв’язку з мобільністю фінансового законодавства значно збільшилася кількість наукових публікацій з фінансово-правових питань, адже для прийняття оновлених законів потрібні наукові розробки та рекомендації [1, с. 5–9].

Фінансово-правові відносини є особливо важливими для життєдіяльності всієї держави. Правове регулювання фінансових відносин, які виникають між державою та публічно-правовими утвореннями, що входять до її складу, між державою та фізичними чи юридичними особами, посідає важливе місце в системі регулювання суспільних

відносин. Саме тому коло питань, які безпосередньо стосуються предмета фінансового права, постійно перебуває у центрі уваги вчених-юристів.

Сьогодні проблеми сучасного фінансового права – це проблеми вдосконалення української державності та прискорення економічного розвитку. Україна вступила в нове тисячоліття з твердим наміром побудувати державу з ринковою економікою. Значення держави в економіко-правовому житті суспільства посилюється у двох напрямках. З одного боку, більш значною стає роль держави як основного соціального інституту з приводу захисту інтересів громадян, з іншого – держава бере активну участь у економічних процесах і безпосередньо як господарюючий суб'єкт, і як регулятор економіки через бюджетно-фінансову та грошово-кредитну політику.

На сучасному етапі збільшується масив фінансово-правових норм, розширюється коло суспільних відносин, що підпадають під предмет фінансово-правового регулювання [2, с. 16–20]. Відбувається формування нових фінансово-правових інститутів або розширюються та піднімаються на вищий рівень уже існуючі, переростаючи із простих у складні інститути.

Одним із дискусійних питань фінансово-правової науки залишається, зокрема, метод правового регулювання. Окремі науковці поряд з імперативним методом пропонують як метод фінансово-правового регулювання і диспозитивний метод. Учені обґрунтовують свою позицію тим, що галузь фінансового права володіє унікальним методом правового регулювання, поєднуючи в собі елементи імперативного та диспозитивного методу, із переважанням владних способів юридичного впливу [6, с. 81], або констатують, що у зв'язку з розвитком держави в нових економічних та державно-політичних умовах розширюється застосування диспозитивного методу правового впливу на фінансові відносини. Відносно публічної фінансової сфери диспозитивність пропонують розглядати як альтернативну можливість вибору варіантів поведінки в межах фінансового законодавства, доводячи, що «у фінансовому праві метод диспозитивності має умовний характер і його дія має певні особливості, зумовлені насамперед пріоритетом публічних інтересів» [7, с. 49–50].

Таким чином, можна зробити висновок, що на сьогодні у вітчизняній юридичній науці самостійність фінансового права як галузі

права не викликає сумніву. Визначення місця фінансового права в системі українського права, уміння відмежовувати його від інших галузей права, актуалізація фінансово-правового регулювання суспільних відносин, виникнення нових фінансово-правових інститутів мають суттєве і теоретичне, і практичне значення, оскільки сприяють удосконаленню фінансового законодавства, чіткості в організації і результативності фінансової діяльності держави та органів місцевого самоврядування.

Тому можна стверджувати, що фінансове право посідає провідне місце в системі українського права як одна з її основних галузей, що активно розвивається.

Підсумовуючи викладене вище, підкреслимо, що фінансове право – це самостійна галузь публічного права, яка регулює суспільні відносини у сфері мобілізації, розподілу і використання централізованих і децентралізованих фінансових ресурсів держави з метою забезпечення виконання нею своїх завдань і функцій.

Своє вираження фінансове право знаходить у законах як нормативних актах вищої юридичної сили, інших нормативних та підзаконних актах, постановах Кабінету Міністрів, відповідних міністерств, відомств, державних комітетів, рішеннях Національного банку, державних комісій, судових рішеннях з фінансово-правових проблем тощо.

У його розвитку можна виділити такі найбільш суттєві напрями:

1. Зміни фінансово-правових норм, що зумовлені переходом економіки до ринкових відносин. Тепер ці норми базуються на принципі рівності прав суб'єктів незалежно від форми власності і відповідно до цього – їх фінансових зобов'язань перед державою і регіональними утвореннями, прав на захист їх законних інтересів, самостійності господарюючих суб'єктів тощо.

2. Посилення матеріальної (фінансової) відповідальності за правопорушення у фінансовій сфері.

3. Спрямованість фінансово-правового регулювання на встановлення більшого розмаїття в методах фінансової діяльності держави та органів місцевого самоврядування.

4. Фінансове право повинне відображати розвиток в Україні місцевого самоврядування. Зміни, що відбуваються в його нормах, спрямовані на розширення самостійності місцевого самоврядування і сфери їх правового регулювання.

5. Фінансово-правові норми, які закріплюють повноваження державних органів у галузі фінансів, повинні відображати конституційний принцип поділу влади в галузі фінансів.

Зазначені тенденції набудуть свого подальшого розвитку, незважаючи на те, що вони потребують свого поглиблення та закріплення. При цьому потрібно враховувати й те, що розвиток фінансового права в цілому повинен відповідати нормам міжнародного права та сприяти створенню фінансової основи для їх реалізації, утвердженню прав і свобод людини.

Список використаної літератури

1. Воронова Л. К. Наука фінансового права та її сучасні завдання / Л. К. Воронова // Фінансове право. – 2007. – № 1. – С. 5–9.
2. Пришва Н. Ю. Проблемні питання предмета та системи фінансового права / Н. Ю. Пришва // Фінансове право. – 2007. – № 1. – С. 16–20.
3. Кучерявенко Н. П. Курс налогового права: в 6 т. / Кучерявенко Н. П. – Х.: Легас, 2008.
4. Рукавишникова И. В. Метод финансового права / Рукавишникова И. В.; [отв. ред. Н. И. Химичева]. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Юристъ, 2006.
5. Карасева М. В. О предмете финансового права на современном этапе / М. В. Карасева // Государство и право. – 1997. – № 11. – С. 26.